

GAZET'A TRANSILVANIEI.

GAZET'A ESSE DE 2 ORI: Mercuria si Sambet'a, Folia una data pe septemana, — Pretulu: pe 1 anu 10 fl. v. a. Pentru tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 40 doidecari, or 3 galbini mon. sunatória. Se presumera la postele c. r. si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari séu mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 80 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 87.

Braslovu, 18. Septembrie 1863.

Anulu XXVI.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Diet'a Transilvaniei.

Siedinti'a XXX din 18. Septembrie 1863.

(De fația 91 membrii.)

Se ceti protocolulu numai unguresce si se rectificà.

Obert Fr. propune, cá diet'a se aiba voia a conchide, cá pe viitoriu se se primésca interpelatiunile, precumu si respunsulu la ele in totu cuprinsulu loru in protocolulu siedintieloru, fiinduca acestea sunt de multe ori de mare si principiala insemnate.

Wittstock 'lu spriginesce, si presedintele apromite, cá acele se voru primi in reportele stenografice.

Rusu propune, cá pe viitoriu si propunerile si intrebarile se se puna si cetésca numai in limb'a, in carea se cetesce protocolulu.

Presied. esplicà lucrulu si propunerea lui Rusu nu se primesce.

Dep. Jos. Plecker depune apromisiunea.

Presied.: Dep. Budacker a datu inlaintu o interpelatiune. Obert o cetesce.

Interpelatiunea dep. G. Budacker si consociatra in. r. guberniu.

„Diplom'a din Oct. 1860 defige in § 3 ca:

Tóte cealalte obiecte de legislatiune, care nu se reportéza la datorintie si interese, care sunt comune tuturoru regatelor si tieriloru, trebuie se se rezolveze insusi cu respectivele diete, pe cale constitutională, si adeca: In tierile si regatele ce tienu de corón'a Ungariei in sensulu constitutiuniloru loru de mai 'nainte, ear' in cealalte regate si tieri in intiesulu si conformitatea ordineloru provinciale. Deci control'a administratiunei si invoirea la manipularea tuturoru fonduriloru publice formate prin aruncatura contributionala pentru recerintiele tieriei, precumu si control'a si decisiunea despre administrarea si intrebuintiarea tuturoru celorlalte fonduri de ori-ce nume, fundatiuni si institute provinciale, sunt unulu din celea mai esentiale drepturi, inse tocm'a de aceea si problem'a cade in competinti'a obligatóre a dietei.

In M.-Principatu Tranni'a diace acésta oblegaminte asupr'a dietei si dreptulu acesta compete ei inca si specialminte dupa art. 11 din a. 1791.

Inse fiinduca oblegaminte a unei controle priintióse a manipulari cu fondurile provinciale e esentialminte conditionata prin depunerea socoteleloru dupa regula despre administrarea acestora suptu decursulu celoru din urma ani, — mai incolo prin unu budgetu facutu dupa regula despre eventualele perceptiuni si erogatiuni — si mai incolo prin o transpositiune, intemeiéta pe depunerea rationciniului, tuturoru fonduriloru acestora in administratiunea deregatoriiloru provinciale constitutionale: asia suptscrisii 'si iéu vóia a pune catra in. r. guberniu pré-plecatele intrebari:

1. Déca in. regimu alu tieriei are de cugetu a mediului depunerea ratiociniului despre fondulu publicu, formatu prin aruncatura la contributiune pentru recerintiele tieriei pe a. 1861/2 si 1862/3, precumu si documentarea despre averea si statulu casei tuturoru singuriteloru fonduri provinciale, fundatiuni si institute

provinciale cu specifica aretare a menirei loru, a mariemei si a intrebuintiarei loru, inca pana candu tiene sesiunea dietei acesteia?

2. Déca in. regimu provincialu, fiinduca inceputulu an. nouu administrativu stà la usià, budgetulu recerintieloru tieriei pentru an. administrativu 1863/4 'lu va propune dietei inca inainte de inceperea anului administrativu, si la punerea aruncaturiloru pe contributiune va recerca de tempuriu si invoirea constitutională a dietei.

3. Déca in. regimu provincialu cu privire la transpositiunea fondului provincialu publicu, precumu si pentru transpositiunea fonduriloru speciale ale tieriei si ale fundatiuniloru, care se afla inca in administratiunea atarora deregatorii, care nu sunt respundietóre dietei transilvane, a facutu punere la cale, si déca nu, din ce temeiri nu s'a facutu acést'a pana acumu.

Sabiuu 16. Sept. 1863.

G. Budacker, Fr. de Trauschenfels, Carolu Schnell, H. Wittstock, Car. Klein, J. Fr. Schneider, J. Brecht, A. Nagelschmidt, Fried. Roth, Franc. Obert, Joachim Muresianu.

Presied. apromite, ca va inainta interpelatiunea la in. guvernulu si la tempulu seu va impartasi respunsulu inaltu alu aceluiași.

Ordinea dilei, urmarea desbaterei speciale. § 4 se primesce cu mod. „limbeloru tieriei.“

La § 5 din propositiunea regimului.

Fr. de Trauschenfels propune adausu, ca partidele, candu au advocati, se primésca respunsurile in limb'a competintelui oficiu séu municipiu. Se sprigina. (Esc. S'a gubernatorulu Conte de Creneville, apare in logia.)

Schnell aduce unu amendamentu, cá respunsurile se se dè partideloru totudeau'a in limb'a jurisdictiunei, a municipiului séu a comunei; ca-ci, dice elu, prin §. acést'a se 'ngreuiéza procedur'a fórté multu. Aduce esemple concrete, cumu de multu ar patimi d. e. unu romanu séu secuieu, candu nu s'ar priimi amendamentulu lui. — Propunerea e spriginita.

Schmidt C. ar consimti cu Schnell, déca n'ar fi devenitu propunerea lui cu nepotintia prin priimirea §-lui 3.

Puscariu: Trauschenfels va se faca legi pentru ampoiati, Schnell pentru municipie. Schnell a fostu acel'a, care si-a inceputu cuventulu, provocanduse la aboru si electru, care aduna si léga ómeni, corporatiuni, natiuni, tieri etc. intre sine; deci se nu tragemu ziduri chinesisce intre noi; se nu ne tiemurimu in cercurele strimte si anguste, ci se priimimu §-lu dupa propositiunea regimului, care e cu privire la poporu.

Bolog'a asemenea pentru proiectulu regimului, care e o consecintia naturală din §§-ii priimti dejá de dieta si multiamesce dorintiele tuturoru, proclamandu egalitatea limbeloru. Lui Trauschenfels respunde, ca advocatii sunt partide, si ce s'a decretatu pentru partide, trebuie se aiba valóre si 'n privinti'a advocatiloru. Lui Schnell reflecta, ca nu prin propunerea regimului, ci prin a lui insusi s'ar ingreuiia partideloru cursulu proceselor, dandulise resolutiuni, care ele in cele mai multe casuri nu le-ar' intielege.

Mog'a dice, ca Trauschenfels si Schnell facu cu propunerile loru ce dice proverbiulu latinu: Qui perdidit numerum, incipiat iterum! (Cine a perdutu numerulu, incépa din capu!) Ca-ci proiectele in sensulu acest'a nu s'au priimitu neci in siedinti'a premergátore; pentru ce se mai aducu dar' si astadi! Partinesce propunerea regimului si cere incheierea desbaterei.

Schmidt C. consimté cu propunerea lui Schnell, carea e basata pe aoeleasi principii, ce le-desfasiuratu densulu la desbaterea §-lui 3. Bas'a adica e municipiulu, prin urmare si limb'a estradariloru trebuie se fia a municipiului; dreptului partideloru se face destulu, priimindulise rogamin-tile in limbile loru. Dar' temenduse, ca propunerea lui Schnell va remané in minoritate, partinesce propunerea lui Trauschenfels, carea mediulocescce intre a regimului si a lui Schnell. Deci e pentru Schnell si eventualminte pentru Trauschenfels.

Branu de Lemény: § 5 e numai fruptulu §-lui 2; deci déca s'a priimitu acel'a, se se priiméscce si acésta. Se mira de proiectele lui Trauschenfels si Schnell, care lovescu deadreptulu in indreptatirea egala a celoru trei limbi. Espune unu esemplu concretu din vietia. Candu adica in Brasiovu d. e. la unu municipiu sasescu s'ar dá o rogare in limb'a germana din partea unui sasu, atunci procedur'a nu s'ar ingreuea, pentruca limb'a partidei si a municipiului ar' fi un'a. Cu totulu altumintrea ar sta lucrulu, candu partid'a ar fi romana; ca-ci atunci, actuarulu si judecatorulu fiindu sasi si numai sasi, — ca-ci la reorganizare s'au ingrijitu cá se nu intre in oficiulu municipalu catu se póte neci unu romanu, si resolutiunile si preste totu tóte esibitele s'ar dá numai in limb'a germana, carea partid'a n'o intielege. Modululu, cumu tractéza Trauschenfels si Schnell despre amplotati si poporu, i sémena cu o casa, dela carea stapanulu face mai antaiu usile si ferestriile, apoi se apuca de zidu, in locu de a face mai antaiu zidulu si a lasá in elu locurile cuvenite pentru incaperea usiloru si a ferestriloru. — Reciprocitatea amintita de C. Schmidt: (ca adeca pe candu la romanii din sasime li se resolvable rogarile in limb'a germana, pe atunci la sasi ce ar veni pe teritoriu romanescu li s'ar resolvable in limb'a romanéscce, si asia s'ar obli lucrulu) inca nu-lu multiamesce; ca-ci poporatiunile sunt fórtce amestecate mai pretutindenii, si asia proclamanduse un'a limba — limb'a maioritatii — de limba oficiósa, — ar remané minoritati fórtce insemnate, care inca nu potu fi jertfite maioritatii, fia acea romanéscce, fia ungréscce, fia saséscce. — La Fogarasiu in totu districtulu sasi sunt numai in Sarcai'a si in Fogarasiu; cu tóte acestea oficiulu districtului le respectéza limb'a cu cea mai mare scrupulositate. — Mai moderata e propunerea lui Trauschenfels, dar' neci cu aoea nu se póte multiami, ca-ci n'are intielesu; déca avocatulu e germanu, scrie germanescce; dar' déca e romanu si scrie romanescce, pentru-ce se nu i se si respunda romanescce? In fine se mira, cumu vorbitorii din centru, cari mai eri alaltaeri se aratau atatu de entusiasmati pentru liberalitate, acumu se vedu asiá angusti la anima. (Voci in stang'a: Bravo! Se traiéscce!)

Schnell. Candu imperatorele Cesaru intrá cu armata triumfatóre intr'o tíera invinsa, atunci avea dreptulu de a dictá legi prin fortia (Voci in stang'a; Hoho!); ear aici nu se cade cá o maioritate eventuala (din intemplare) se se pórtce cá unu dictatoru (Hoho!) cu atat'a mai vertosu, ca-ci dóue natiuni nu-su aici. (Sgomotu; sensatiune; voci: la obiectu! zur Sache!) Deci recomanda stangei, a fi mai moderata in pretensiunile sele atatu din respectu catra cei absenti, catu si din privinti'a practicabilitatii lucrului, aduce unu esemplu concretu cu politiele din Brasiovu (ilaritate), cu care s'aru face cea mai mare confusiune, candu s'aru tractá si intr'alte limbi afara de a municipiului, candu apoi aru fi de ne'ncungiurata lipsa translatorulu. — Mai departe adoptéza argumentulu lui Trauschenfels, ca de unde va avé amplotiatulu tempu de a mai studiá limbi, candu are vr'o 6000 §§. din condice?! Dar' si candu aru voi s'o 'nvetie, limb'a romana numai de vr'o 15 ani se cultiva mai cu seriozitate, si nici ca are cartile ee lipsa pentru invetiarea terminiloru tehnici si juridici (Voci in stang'a: O ja!). Si acést'a inca s'o precugete maioritatea. In fine se precugete la intielépt'a moderatiune, carea o lauda Maiestatea S'e in rescriptulu seu din urma, si carea se ne silimu a o si meritá.

Trauschenfels contr'a lui Mog'a; caci amendentulu lui nu e indenticu cu alu lui Schnell, ci midilocitoru intre alu lui Schnell si alu regimului. Subt absolutismu tóte actele subsemnate de advocati trebuiau se fia in limb'a nemtiéscce; pretensiunile stangei mergu si mai departe, indatorandu adeca pre advocati a scrie nu numai intr'un'a, ci in trei limbi.

Binder multiamesce maioritatii, carea preste asceptare i da ocaziune de a vorbi. Elu egalitatea limbiloru o afla garantata deplinu, déca partidele potu vorbi si scrie in limb'a loru, acestu dreptu trebuie se-lu aiba si oficiele; se nu se dea partideloru totu, si oficiolatoru nimic'a. Catu pentru observarea, ca partid'a nu ar intielege o resolutiune in limb'a straina, trebuie se observeze, ca partid'a, fia romana, fia magariara, fia sasa, nu intielege nici resolutiunea scrisa in limb'a sea. — Se nu voimu a fi ultraliberali; ca-ci ultraliberalismulu e frate de cruce cu reactiunea. Partinesce propunerea lui Schnell, si cadiendu acést'a, a lui Trauschenfels. (Bravo! in centru).

Hanea a crediutu, ca legatur'a intre §§. de mai nainte cu acést'a atat'a e de strinsa si de chiara, incatu a crediutu, ea priimindu-se aoea se va priimi fara indoiéla si acést'a. Apoi combate imputarile aduse incontr'a §-lui. Sunt, adeveratu, greutati, dar' nu neinvigibile, cá se nu póta aduce legea acést'a parintéscce fruptele dorite. Greutatea cea mai mare va fi necunóscerea limbei romane; pentruca domnii „cu greutatile“ s'au ingrigitu mai multu de limb'a francesca, englesca etc., decatu de limb'a poporului, cu care au de a face in tóte dilele. De aoea apoi nesciindu romanescce, dicu ca limb'a e francesca, sanscritica si cine mai scie ce. Subt absolutismu au avutu ocaziune de a cunóscce ómeni straini, nu transilvani, cari in putinu tempu au invetiatu mai deplinu limb'a romanéscce. In Transilvani'a, afara dór de Secuime, nu este nici unu municipiu specificce-natiunalu, ci provedinti'a ne a pusu la olalta amestecati; deci se fimu drepti unii catra alii si se lasamu, cá se intre in municipiele din fundulu regescu si Romani. Dintr'alta Schnell a disu, c'a 'nvetiatu romanescce la dieta, — semnu invederatu ca limb'a romana nu e grea. Ear catu pentru maioritatea eventuala, ce o aruncá Schnell Romanileru, intr'adeveru trebuie se se mire. E maioritate eventuala, candu unu poporu de unu milionu si mai bine de suflete, fatia cu altulu d'abiá 200 de mii are in dieta 4 — 5 deputati mai multi decatu a cela?! In fine nici Unguriloru, cari densulu doresce se vina catu mai curendu si ei, nu li se face nedreptate, pentru-ca ce se de unei limbi, se da si la celelalte. Deci nu pote partini nici pre Schnell, nici pre Trauschenfels, ci trebuie se se declare cu tóta caldur'a pentru testulu din propositiunea regimului (Bravo! in stang'a.)

Gull e in contr'a ori carei nivelari (contopiri silite) intre popórele transilvane; si din cauza ca aru voi se se asigureze esistinti'a natiunala si desvoltarea libera a toturoru popóreloru din patria, si totdeodata pentru de a scuti pre membrii germani séu Sasi de suspiciunea dorintiei de germanizare, a luatú cuventu de asta data, ca-ci de altmintrea §. 5 e o consecintia naturala a §§ loru 2 si 3. Se alatura langa Schnell, eventualminte langa Trauschenfels.

(D. H. Z et T. R.)

Florianu. Inalta casa! Proieptulu de lege despre limbi, dupa cumu vedu, se imparte camu in trei parti. Partea prima vorbesce despre drepturile persóneloru séu ale individiloru, care le voru avé densii in privinti'a limbei, si despre datori'a deregatoriloru totu in acésta privintia. Propunerile, care le-au facutu dd. deputati Schnell si Trauschenfels, inse ingrijescu numai pentru partea din urma, eara pentru cealalta parte nici decumu. Propunerea Domnului Schnell ingrijescce, cá la fiacare deregatoria din Transilvani'a se domnéscce numai o limb'a, amplotiatulu se scie numai limb'a aoea si alt'a nu. Acést'a intentiune s'au aratatu si din desbaterea §§-loru de mai nainte, precumu si din proieptulu d. Trauschenfels din siedinti'a trecuta. Acumu déca Domnialoru isi dau tóta silinti'a cá la fiacare municipiu se se lucre numai in un'a limb'a, si cá amplotatii numai limb'a aoeast'a se o scie perfectu, apoi asiú voiu a sci, ca ce argumente va avé. D. Schnell in §-lu 15 atatu pentru secuime, calu si pentru municipiele din cealalta parte a Transilvaniei, ungréscce si romanéscce. — Dorescu se vedu cu ce motive va impune D-lui municipieloru magariare, sectiie si romane limb'a germana, unde negresitu nu va fi german'a cea oficiósa, si in §-lu 15 se prescrie limpede numai limb'a germana pentru tóte municipiele din tíera.

Pentru aoea dar' eu dicu, ca déca noi nu vomu avé totdeodata dinaintea ochiloru si aoea, cá la fia care deregatorie, ba si ori care amplotiatu se cunóscce celu pucinu dóue, ba dupa dorinti'a méa tóte trei limbile tierei, apoi va fi tare greu a coresponde cerintieloru poporului, si a le legei aceasteia, care in frunte pórtce inscriptiunea egalitatii celoru trei limbi ale tierei. Cu acésta ocaziune am de a respun-

de dlui dep. Schnell, ca Domnialui nu cunósce bine imprejurările din Transilvani'a, si ce s'au intemplat in anii din urma ai sistemii cadute in tóta Transilvani'a in privinti'a limbii, s'au de si cunósce, pana acum'a se vede a dá uitarei. Dar' eu ca sa-i demustru, se nu me ducu mai departe, ci se me restringu pe lenga Brasiovn, unde Dlui este senatoriu. — Tribunalulu din Brasiovu a fostu asiá organisatu, catu acolo erau fórte pucini amplotiati romani si unguri, — inse dupa ce a esitu ordinatiunea ministrului de justitia in anulu 1860, carea coprindea tocma aceea, ce prescriea partea prima a proiectului de lege, care e sub pertraptare, la prim'a vedére a aceluia toti amplotiati, care pana atunci nu vréu a sci, ca afara de german'a mai are patri'a nóstra si alte limbi de tíera, au trasaritu din crescutu pana 'n talpi si unu tempu au resonatu si remonstratu, ca acést'a e absurditate. cá amplotiatulu se scrie si lucre si in alte limbi neapte. In urma inse neaflandu nicairea audiu, si observandulise, ca numai asiá voru mai trage salarie pe computulu Transilvaniei, déca voru corespunde ordinatiunei numite, ce au facutu nemtii mei? au cautatu gramatice si formularie pre intrecute, si asia la tribnalu Brasiovlui, firesce cu poteri imprumutate, s'a observatu ordinatiunea cu tóta acurateti'a, si eu potu se dicu, ca de atunci incóce catu au sustatu tribunalulu, nu s'a mai intemplatu neci unu abusu faciá cu acea ordinatiune in privinti'a limbii

Caute Domnialui in actele arhivului din Brasiovu de pe tempulu acel'a si va gasi procese de punti grele, unele intregi in limb'a romanésca, altele intregi in limb'a unгурésca si altele éra scrise in tóte trei limbele.

Ministrulu justitiei in anulu 1860 a emis ordinatiunea in privinti'a limbilor patriei, si fara de a se teme, ca nu se va poté esecutá.

Au noi acumu, candu suntu numai fii patriei in oficiu alesi din mediulocu poporului, se ne mai indoimu? se credem, cumuca poporulu si va alege amplotiati de aceia, cari se vorbésca cu densulu numai prin dolmetscheri de ai Dlui Schnell?

Déca se va respectá egalitatea la ocuparea posturilor, apoi pedec'a limbii este delaturata. Acestea tóte arata, ca nu avemu cause de a ne spariá asiá tare de egalitatea limbilor.

Dupa cumu vedu eu inse, ca au cursu desbaterile asupr'a §§-loru de pan' acumu, mi se pare, cá candu s'ar invólve in desbateri si cause natiunali; — eu inse aceast'a nu voiu, si dicu, ca déca noi acolo, unde voimu a defige limb'a pentru individi, vomu urmari si tendintie natiunale, apoi va fi trista starea justitiei; carea o vomu avé noi.

Se dice mai incolo, ca va fi reciprocitate, — eu reciprocitate vréu se aplicu numai acolo, unde e vorb'a de municipii, corporatiuni si persóne morali; inse la partide private neci decumu, pentru ca déca eu cu unu procesu in limba straina mi voiu perde tóta averea, atunci in tóta viéti'a mea nu voiu mai veni in stare se mai portu procesu, cá prin reciprocitate se mi se faciá egalitate in privinti'a limbii.

Au adusu inainte D. Schnell o suma de „wechsele“ séu politie si a demonstratu, cu cata paguba ar fi, déca nu s'ar resolvá numai decatu, ce fiindu ele scrise in limb'a romana nu s'ar poté intemplá.

Aceea inse nu o spune, ca magistratele cá judecatorii colegiali unde sunt de a se incusá politiele, nu priimescu incuse ne subscribe de Advocati, si apoi D-lu de Trauschenfels propune, ca in care limb'a se se resolve incusele advocatiloru, — din care tóte eu nu vedu alt'a de catu o nesuintia, ca fiesce care municipiu se aiba o limb'a oficiósa, si apoi totu ce va esi de acolo se easa numai in acea limb'a. Mai incolo dice d. Schnell, ca translatorii nu aru poté traduce bine, si ca prin acést'a s'aru face greutati insemnate si paguba partiloru. — Eu, dloru! socotescu, ca déca si de aci 'nainte se se mai aplice translatori pe la diregatorii, apoi aru fi o trista stare pentru patria; déca aru fi asiá, apoi inainte nu potu, decatu se compatimescu, atatu patri'a catu si pre fii ei. — Dar' pentru Dumnedieu, unde s'au mai auditu, cá intr'unu statu constitutiunale, o jurisdictiune, unu municipiu sasi aléga amplotiati de aceia, cari cu poporulu acel'a, din a carui mediulocu sunt, se póta vorbi numai prin dolmetscheri (explicatori.) — Atare idea nici decumu nu ne promite si asigura despre o egalitate natiunale la organisarea si ocuparea posturilor in municipie. — Inse §-lu 3 sta, ca fia carei partide i sta liberu se intrebuinteze limb'a, carea va vrea, si póte prescrie amplotiatulu, ca in care limb'a se ia protocolulu. Acumu déca va intrebuintá judecatoriulu translatori la decisiune, apoi cumu va sci luá protocolulu fara translatoru, — si apoi camu sci, ca ce felu de translatori s'au

intrebuintiatu si mai nainte — adeca s'a chiamatu unu servitoriu, care nu pricepe nici limb'a partidei, ba nici limb'a judecatoriului cumu se cade, si asiá neintielegendu pre partid'a, instruí falsu pe judecatoriulu, de unde au urmatu cele mai mari asupriri si nedreptatiri. — Pentru aceea eu dicu, ca va fi tristu, daca si pre viitoriu vomu mai intrebuintá translatori. —

Ce se tiene de cauzele oriminali ale lui Schnell, pentru acelea ingrijesce procedur'a penale, si la §. 7 mi voiu face si eu reflexiunele mele, de va fi de lipsa. Eu din parte-mi dara nu potu priimi proiectulu lui Schnell, ci sum in contr'a lui. Ce se tiene de propunerea d. de Trauschenfels, de l'am intielesu bine, mi se pare ca Dlui nu au disu numai „Advocati, Rechtsfreund“ ci a disu si „Bevollmächtigter ori Vertreter“. Acumu me rogu, Domniloru! Se luamu lacru practicalu: Astadi amu eu unu procesu la judecatoria, eu inse fiindu impedecatu prin bóla séu prin altu ce-va, tramitu pre fiulu meu séu pre tatalu meu la judecata; acumu dupa proiectulu Dlui de Trauschenfels aru trebui, cá resolutiunea se mi se estradea in limb'a municipiului, pentru cá eu mi-amu datu incus'a prin Vertreter séu Bevollmächtigter. Eu dara intrebú, ca face-se prin acést'a destulu partidei, corespunde acést'a dreptatii, egalitatii si intentiunei Monarchului esprimata in §. 5, prin care vrea a face usiurare poporului? Celelalte, care leamu avutu de observatu, le-a observatu d. deputatu Hannia.

Pentru aceea me declaru si in contr'a propunerei d. de Trauschenfels si priimescu §. 5 din proiectulu regimului in tóta estensiunea sea. (Bravo! din stang'a).

C. Schmidt cu Schnell si Trauschenfels. (incegero!)

Baritiu susutiene, ca §-lu acést'a e pe catu se póte de liberalu si moderatu, adaugundu, ca intregu proiectulu pe cumu a esitu elu din man'a regimului, afara póte de 2 séu 3 paragrafi, este destulu de liberalu. Enumera ideele conducátore la facerea acestui proiectu, care sunt: a nu se face din acestu proiectu cestiune natiunala deschisa; 2. a lasá in libertatea natiuniloru, cá sc'si impace cestiunea limbii. — I se pare, ca regimulu a presupusu, ca se va pune in lucrare o nóua impartire a tíerei, cu care ocaziune se se iè si privire la nat. genetice si limbele lor; de unde trebuie se recunósca vercine, ca §-ulu respectivu e intr'adeveru liberalu, de aci continua:

„Dar' regimulu a trebuitu se mai fia fostu convinsu inca si de necesitatea de a se restatori in sistem'a municipala, cea vechia, inse reformata si investita cu libera alegere a functionariloru in respektivele municipii si comune.

Indata ce vomu presupune aceast'a necesitate a reorganisarei municipiiloru si comunelor, — ci eu trebuie se presupunu — apoi cestiunea limbii se inlesnesce nespusu.

Sórtea nóstra si in privinti'a acést'a ne e data in man'a nóstra, ceea ce inse adeveresce si din cuprinsulu propozitiuniloru regesci, care-si astépta deslegarea lor.

Indata ce noi ne vomu imparti si organisá districtele, comitatele, — séu ce sci eu cumu le mai chiama, scaunele, cu privire la cei doi factori, carii iamu memoratu, indata ce ne vomu alege amplotiati cu libertatea receruta, pentru susutienera sistemii municipale, apoi se intielege preabine, ca grigi'a nóstra va fi, cá se asiediamu amplotiati de acei'a, carii se corespunda asteptarei, dorintiei si cerintieloru poporului din patria, eara apoi celelalte se voru face oresi-cumu de sine, prin pracs'a de tóte dilele.

Eu earasi credu mai departe, ca regimulu a presupusu la popórale Transilvaniei atat'a simtiu de dreptate si de reciprocitate, incatu ori pe unde locuimu amestecati, se ne portam cu crutiare unii catra altii. Regimulu nu a potutu se nu presupuna asemenea simtieminte la noi, indata ce barbatii de statu ai lui voru tiené chart'a etnografica a Transilvaniei dinaintea ochiloru.

Considerandu bine cele premise aici, apoi o multime de greutati, de frici, prepusuri (Verdacht) nedreptatiri, asuprele, precumu si fric'a de germanisare, de ungarisare séu romanisare voru cadé de sine si prin aceste mesuri, care trebuie se se iè neaparatu prin potestatea legislativa si prin regimu; totodata ni se va lasá cu totul in voi'a si in man'a nóstra, de a ne nationalisá pe noi insine si pe respektivele teritorii séu districte, pe care le locuimu séu déca ne vomu uitá noi de noi, déca nu vomu avé putere de viétiá in noi insine, dupa cumu am mai atinsu inca si la o alta ocaziune a ne desnationalisá.

Intrebu Dnii mei! a potutu regimulu se purcéda din principii mai liberale, decatu cá se ne dè sórtea nóstra in man'a nóstra cu ocaziunea introducerei celoru trei limbi in Transilvani'a? Eu susutienu, ca neci-decumu!

In cele din urma eu sum préncredintiatu, ca mintea cea frésca si sanatósa a poporului, viéti'a practica, ea va deslegá tóte greutatile, pentru care noi ne facemu pré mare scrupulositate.

Eara incatu pentru greutatile advocatiloru si amplotiiloru cu 3 limbi dice, ca d. e. in secuime neci unu romanu aruncatu acolo de sorte nu va merge cu petitiune scrisa romanesce la oficialii secui, neci 'si va lua advocatu, care se nu scia unguresce, — chiaru din interesu partiularu — care invétia pe ómeni, — ca camu ce au de a face in asemenea casuri. Totu asemenea va trebui se faca si secuifulu in alte tienuturi.

De acea eu, continua, nu facu neci o greutate din tóte cate am auditu in aceast'a privintia; viéti'a practica si mintea sanatósa a poporului le va deslegá aceste mai curundu, decatu noi aici, prin urmare eu, care am priimitu principiulu celu de frunte cuprinsu in §, 1 alu regimului primescu si §. 5 din proiectulu aceluasi, rogu totuodata pre DD. propunetori ai celoru dóue amendamente (Fr. de Trauschenfels si C. Schnell) cá se binevoiésca a luá numitul § la unu esamenu si mai strinsu, pentru cá se se convinga, ca acelasiu ori-cum e mai liberalu, decatu amendamentele Domnieiloru. (Bravo!)

Presiedintele reasuma La votare se primesce proiectulu regimului.

La §-lu 6. Herbert vré stegeres partii a dóu'a a §-lui.

Eitel partinesce pre Herbert; ear déca propunerea acést'a nu s'ar priimi, atunci vré se remana aline'a, dar' se se adauga dupa „celorulate parti“ cuvintele „la cerere“ („auf Verlangen“.)

Bolog'a partinesce §-lu in form'a lui; numai se se adauga si in tectulu romanescu si germanu cuventielulu si (auch), care in testulu ungurescu se afla.

Binder pretinde, cá decisiunile judecatoresci, precumu si motivele se se dè afara in limb'a oficiósa a judecatoriei. — Cerendu inse partidele, se li se dè traductiuni in limb'a loro.

J. Balomiri reflecta la imputarile lui Schnell: ca romanii ar fi o majoritate eventuala, cumuca or-ce majoritate (relative) e eventuala, si ea inca'si are convictiunile sale, cá or-ce minoritate, apoi candu dice de majoritatea puterii, se incepu murmurari si presied. chiama la ordine, Balomiri pretinde crutiarea cu acést'a imputare, se provóca la ordinea dilei si cu tóte: se audimu! incéta a vorbi.

Lassel tiene cu Herbert (se aude: Incheiere!) (Urméca A. Bohetielu)

Mai nou dela dieta.

Eri in 28. in siedinti'a XXXVI. se primi si §-ulu 19 din proiect. regimului*); §. 20 se lasa afara; §. 21 se primi fara desbatere, ear alu 22: „Puterea obligatória a acestei legi intra in activitate fara amanare“ casunà multe desbateri, fiinduca centrulu, ad. sasii ar fi vrutu stergerea lui séu amanarea intrarei in activitate a legii acesteia cu anii, eara altii cu exceptiunea unoru §-i, cari se intre mai tardiu in activitate, d. e. Budaker pentru § 3 si 5, inse stang'a, ad. romanii aparara cu cea mai mare taria de sufletu primirea §-lui. In urma sasii ceru amanarea siedintiei. Vorbitorii se lasa de cuventu. D'ntre sasi unii se departa, unulu róga pe presiedinte, cá departanduse mai multi se nu se votiseze. (Claritate din tóte partile.) Se votiséza si §-lu se primesce. Mane a treea cetire.

AUSTRI'a. Vien'a. Propositiunea r. la diet'a Ardealului pentru tramiterea la senatulu imperialu se tramise in 22. dela canc. aulica la consiliulu de statu spre asi da pareea, de unde se va propune ministeriului, care o va susterne Mai. Sale spre suscriere si ear' prin cancelaria va veni la dieta. —

— Bar. Eötvös avú la Mai. S'a audientia in 18. si 'lu rogà inca pentru 750,000 fl. pentru drumulu de feru in Alföld, cá se si castige paupertatea pane. Mai. S'a apromise implinirea cererei si documentà inalt'a sa ingrijire. — Se vorbesce ear' despre diet'a Ungariei, mai multu inse se crede,

*) Fabini dise, ca déca ar fi Siagun'a Epp. rusescu n'ar vorbi in contra proiect. regimului. Bravo liberalismu! ce se provóca la cnuta!)

ca se voru pune la cale alegeri de dreptulu la senatulu imperialu, cá dupa ardeleni se intre si ungurenii, si se afle in senatu tóte nationalitatile unu felu de unire. Se crede, ca la cancelari'a Ungariei se voru mai orea 2 posturi de cons. aulici; numai de ar fi unulu menitu si pentru bietii romani!

Chronica din afara.

Germani'a se afla in mare confusiune, fiinduca proiectele Austriei cu aliatii din Francfurtu le-au reieptatu Prusi'a, care cere conditiuni, fara de care nu: ad. paritate cu Austri'a, unu veto pentru ambele poteri si o alta organizatiune a reprezentatiunei in federatiune, pretensiuni, cari voru duce lucrulu fórte departe.

In caus'a polóna, dupa-ce Rusi'a respunse la notele poteriloru, ca n'are nime a se amestecá in negotiile ei interióre, ci precumu observà ea dreptulu publicu si internationalu faciã cu celelalte poteri, asia se faca si altii faciã ca dens'a, apoi a intratu o tacere cá linistea d'inaintea unei furtuni.

Poloni'a totu sangerã si in 19. Septembrie èsira la lumina si bombe orsinice camu de 6 punti in Varsavia; candu gen. comandante gr. Berg, Hainau-lu Poloniei, ce remase in loculu M.-Pr. Constantinu in Varsavia, mergea de pe promenada incongiuratu de suit'a cercasiana in careta deschisa, cá se treca pe dinaintea palatului Zamoyksi, cadiura din ferestrele catului alu 3. mai multe bombe orsinice, care omorira unu cercasianu si ranira unu calu. Gr. Berg remase in viétia, fiindca o bomba i se impedecase in careta, si se sparse in laturi; indata se prinsera si 3 persóne din palatu, care se incugiura cu 3 bataiione infanteria.

Acumu a inceputu asprimea resbunarei; si executiunile la cei ce in urm'a oprirei guvernului nationalu nu platescu contributiunea sunt la ordinea dilei.

In Finlandia in Helsingforts deschise Imperatulu diet'a in persóna, aratandusi multumirea cu purtarea Finlandeniloru si dicundu, ca institutiunile liberale nu sunt periculóse, ci garantia de ordine si prosperare in man'a unui poporu, care d'inpreuna cu domnitorulu é resolutu la activitate pentru binele publicu.

Reg. greciloru Georgiu a pornitu in 17. din Copenhaga catra Grecia.

ROMANIA. Tragerea la judecata a redactorului „Romanului“ A. C. Rosetti si procesulu lui inaintea tribunalului ocupa tóta diurnalistica. „Buciumulu“ inse se adreséza catra principe, rogandulu in numele natiunei; cá precumu a datu Romaniei unirea si manastirile, asia se proclame si votulu universalu, care singuru va da viétia poporului romanu.

M. S'a Domnulu póte face mai siguru vói'a natiunei fara se aiba frica de cea mai puçina imputare, ca a calcatu preste marginele constitutionalu, cumu? eata cumu: Domnulu cu guvernulu seu se faca proiectu de lege electorala pe bas'a, care o doresce natiunea; altu proiectu de lege pentru improprietarea tieraniloru earasi dupa cumu doresce natiunea si poftesce onórea ei, imputandu secatur'a ce o facuse camer'a in caus'a aceast'a.

Acestea doue proiecte se le publice prin diurnale, cá se le cunosca natiunea si totuodata se convóce si camer'a, avisanduo in convocare, ca are de a resolvá aceste proiecte dupa dorinti'a natiunei si a viitoriului ei. Pe coalitiune o voru prinde frigurile si nu s'oru aduna in camera; atunci Domnulu are man'a deschisa si cu densulu are natiunea, cu care póte suplini ceea ce se infóra ciocoi a o face. Altufelin lumea nu va sci judecá intre coalitiune si guvernulu; ci in tipulu acest'a va vedé, unde diace réu'a credintia?! Mesur'a acést'a ar feri statulu de ori ce turburari amenintiatóre, si ómeniloru li s'ar deschide ochii. — Cus'a ar fi mare!

Cursurile la bursa in 28. Septembrie 1863 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 33 cr. v. a
Augsburg	—	—	111 „ — „
London	—	—	111 „ 20 „
Imprumutul nationalu	—	—	82 „ 15 „
Obligatiile metalice vechi de 5 %	—	—	76 „ 20 „
Actiile bancului	—	—	792 „ — „
„ creditului	—	—	188 „ 70 „

Obligatii desarcinarii pamentului in 16. Septembrie 1863:
Bani 74-50 — Marfa 75-75